

1923-1938 DÖNEMİ ARŞİV BELGELERİ İŞİĞİNDE EŞKİYALIK FAALİYETLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

AN OVERVIEW ON BANDIT ACTIVITIES DURING 1923-1938 IN THE LIGHT OF ARCHIVE DOCUMENTS

Suna ALTAN*

* Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı,
Doktora Öğrencisi. E-mail: suna.altan7634@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7388-3014>

ÖZ

Eşkıyalık, silahla veya başka bir şekilde zor kullanarak, baskın yaparak, yol keserek halkın canına ve malına kast etmek suretiyle kamu düzeninin ve güvenliğinin ihlal edilmesi şeklinde tanımlanabilir. Merkezi otoritenin zayıflığından faydalanarak kendi düzenlerini kurmaya çalışan, merkezi yönetimi inkar edenlerin yapmış olduğu eşkıyalık faaliyetleri, devleti maddi zarara uğratmaktadır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde hızla artmaya başlayan eşkıyalık olayları, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı ile birlikte had safhaya ulaşmıştır. Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından, halkın can ve mal güvenliğinin ve bunun yanında merkezi otoritenin kalıcı olmasının sağlanması amacıyla eşkıyalık faaliyetlerine son verilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Anadolu'nun birçok yerinde eşkıyalık olayları yaşanmakla birlikte, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde biraz daha ağırlık kazanmıştır. Bu çalışmada, 1923-1938 yılları arasında Anadolu'da meydana gelmiş olan eşkıyalık faaliyetleri ile bozulan iç güvenliğin sağlanması konusunda devletin almış olduğu önlemler ve yapılmış olan çalışmalar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eşkıyalık, Merkezi Otorite, Türkiye Cumhuriyeti, Anadolu

Jel Kodları: Z10, Z12, Z18

ABSTRACT

The term banditry can be described as to kill people or damage their properties by using force with guns or by other means, raiding and invading the roads, and thus violating public order and security. Banditry activities, involving the settlement efforts of their own specific order by exploiting the lack of the order and thus denying the central authority, has harmed the state in terms of both material and spiritual ways. With an increase during the last periods of the Ottoman Empire, banditry activities reached its maximum level during the First World War and Independence War. Therefore, in order to ensure the people's life and property security as well as maintaining the sustainability of the central authority, certain precautions were taken right after the declaration of the republic. Although banditry activities occurred in several regions of Anatolia, it was a bit more immense in the East and Southeast regions. In this study, the precautions taken and studies conducted by the government to ensure the domestic security, which was deteriorated by the banditry activities during the years 1923 and 1938, are reviewed.

Keywords: Banditry, Central Authority, Turkish Republic, Anatolia

Jel Codes: Z10, Z12, Z18

GİRİŞ

Kurtuluş Savaşı'nın zafere ulaşmasının ardından 29 Ekim 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Yeni kurulan devlet çağdaşlaşma yolunda yeni adımlar atarken, bir yandan da tarihsel süreçte biriken sorunlarını çözme yolunda adımlar atmaya başlamıştır. Bu sorunların en önemlilerinden biri de hiç şüphesiz güvenlik sorunu olmuştur. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından Anadolu'da yaşanan karışıklık ve işgaller ile birlikte asayişsizlik baş göstermiştir. Ardından Kurtuluş Savaşı döneminde çıkan iç isyanlar ve asker kaçakları sorunlarının da etkisiyle Anadolu'da asayişsizlik artarak devam etmiştir. Merkezi otoritenin emri altına girmek istemeyen kişiler kendi bölgelerinde düzen kurma çabası içine girmişlerdir. Anadolu'da bulunan bazı aşiretlerin yeni kurulan düzene uyum sağlamak yerine bölgede yaşanan asayişsizlik olaylarına destek vermeleri ile birlikte bölgede yaşanan sıkıntının daha da artmasına neden olmuşlardır. Merkezi otoritenin taşradaki teşkilat yapısının zayıf kalmış olmasıyla eşkıyalık faaliyetleri yayılmaya başlamıştır.

Eşkıyalık, silah ve ya başka bir yöntem ile zor kullanarak baskın yaparak, yol keserek cana ve mala zarar vermek suretiyle kamu düzeni ve güvenliğini ihlal etme faaliyeti olarak tanımlanmıştır. Eşkıyalık faaliyetleri, devlet otoritesini kurma çabalarının yoğunlaştığı zaman ve bölgelerde kendini daha fazla hissettirmiştir.¹ Devletin otoritesini kabul etmeyen ve karşı gelen gruplar, değirmen basmış,(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,30.10.128.923.2/3) sınırdan geçerek posta araçlarına saldırıp soygunlar yapmaya başlamıştır.(BCA., 30.10.128.923.2/4). Hatta bu soygunlar esnasında posta muhafızlarını hayatlarına dahi kast etmişlerdir(BCA., 30.10.128.923.4/2-6). Eşkıyalar, özellikle sınır güvenliğinin tam olarak sağlanamadığı bölgelerde, dış etkenlerin de desteği ile otorite haline

gelme arayışlarında her türlü yolu denemişlerdir. Yapılan eşkıyalıklar çoğunlukla şahsi menfaatleri barındırmıştır. Çıkarları doğrultusunda eşkıyalık yapanlar buldukları bölgelerde kendi egemenliklerini kurma çabasına girmişlerdir. Bölge üzerinde hüküm sürme amacı doğrultusunda faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu faaliyetleri ülkenin ve bölgenin sosyo-ekonomik yapısında ciddi zarara neden olmuştur. Asayişsizliğe karşı devlet çözüm arayışlarına girmiştir. Merkezi devlet gücünü ülkenin her yerinde hissettirmek için sosyal, toplumsal, kültürel ve ekonomik alanlardaki devrimlerin yanı sıra güvenlik alanında da bir dizi yeni düzenlemeler gerçekleştirmiştir.

Eşkıyalık üzerine yapılmış olan akademik çalışmaların çoğu Osmanlı Devleti dönemini kapsamıştır. Yeni kurulmuş olan Cumhuriyet döneminde de bu olayların devam etmiş olmasından dolayı, bu çalışmada Cumhuriyet'in ilanından Atatürk'ün ölümüne kadar geçen sürede, 1923-1938 döneminde Osmanlı'dan beri devam etmiş olan Anadolu'da yaşanan eşkıyalık faaliyetleri farklı tarih ve bölgelerden örneklerle genel çerçeveyi çizmeye çalıştım. Şunu belirtmek isterim ki; konunun geniş kapsamlı olması nedeniyle çalışmanın genel bir tabloyu ortaya koyması hususunda sınırlandırılmalara gidilmiştir. Çalışmada; inceleme alanı ve yansıtılan olaylar genel olarak Anadolu coğrafyasının tamamını kapsamış olmakla birlikte, daha çok Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu bölgeleri ağırlıklı olarak ele alınmıştır. 1923-1938 yılları arasında Anadolu'da meydana gelmiş olan eşkıyalık faaliyetleri ve merkezi otoritenin buna karşın almış olduğu önlemler ele alınarak dönemin önemli sorunlarından biri olan eşkıyalık olayları arşiv belgeleri kullanılarak yansıtılmıştır.

¹ Eşkıyalığın sosyolojik olarak değerlendirmesi için bakınız: Eric J. Hobsbawm, Eşkıyalar, Avesta Yayınları, İstanbul 1997.

1. DOĞU VE GÜNEY DOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE EŞKİYALIK FAALİYETLERİNDE AŞİRETLERİN ETKİSİ

Eşkîyalık faaliyetlerinin yoğun olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde otoriter gücü elinde bulunduran aşiret yapısı da önemli bir role sahip olmuştur. Bazı aşiretler ülke içerisindeki isyanların başlamasında etkili olmuş, hatta isyan süreci yerleşim yerleri kuşatılarak durumu işgale kadar vardırımlardır. Örneğin; Şeyh Sait İsyanıyla ilişkisi olduğu için Şemdinanlı Abdülkadir'in idamı üzerine oğlu Sait Abdullah İran'a kaçmış ve orada bazı aşiretleri de teşvik ederek 19 Haziran 1925 tarihinde Şemdinan'ı kuşatarak işgal etmiştir. Sait Abdullah'ın üzerine gönderilen askeri kuvvetlerin müdahalesiyle Şemdinan bir ay sonra kurtarılmıştır.(BCA., 30.10.128.923.6/24). Aşiretler bölgede etkinliğini arttırabilmek için kendi aralarında zaman zaman anlaşmalar da yapmıştır. 1 Nisan 1926 tarihinde Eruh kazasında Şeyh Abdurrahman, Eruhlu Yakup ve Karisan Ağaları kumandasındaki 400-500 kişilik bir kuvvetle civar bölgelere saldırıya başlamış, önce Pervari sonra Eruh kazalarını işgal etmiştir. 10 Nisan 1926 tarihinde yapılan askeri harekâtle güvenlik sağlanmıştır.(BCA., 30.10.128.923.6/25).

Bölgedeki güvenlik güçlerinin sayısı olarak az olduğu², kontrolün nispeten zayıfladığı noktalarda eşkîyalık faaliyetleri yoğun olarak görülmüştür. Bu dönem eşkıya sayısına dair tam bir rakam verilemese de İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın tespitlerine göre 1926 yılında Güney ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde 30-40 kişilik gruplardan oluşan 100'e yakın eşkıya grubu varken, Ağrı Dağı'nda 2000 kişiye yakın eşkıya varlığını

sürdürmüştür.(Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre.IV, c.9, İçtima:68, s.248.(22.06.1932)). Jandarma raporlarına göre; 1930'lu yıllarda 80 kadar eşkıya grubu ve sayıları 1840 kişiye ulaşan eşkıya tespit edilmiştir.(BCA., 30.10.128.923.6)

Eşkîya ile mücadelede bölge halkının desteği de önemli ölçüde sağlanmaya çalışılmış, eşkıya takibi esnasında ortaya çıkan mağduriyetler hemen giderilmiştir.(Akşam, 25 Eylül 1929) Buna karşın bölgedeki bazı küçük dereceli memurlar aşiretler ve eşkıya guruplarının etkisinde kalmıştır. Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya'nın tespitine göre sınıra yakın yerlerde bölge halkından memurların görev yapması güvenlik için ciddi sorunlar yaratmıştır. Önemli telgraflar bölgenin en sakıncalı örgüt ve şahısları tarafından öğrenilebilmiş, harekât bölgelerindeki yerli halktan görev yapan bazı mal müdürleri devlete karşı oluşum içerisinde bulunan gruplara bilgi aktarmış, kimi yerlerdeyse adeta bu grupların istihbarat memuru gibi çalışmışlardır.(Koçak,2010:58) Bununla ilgili olarak Emniyet Genel Müdürü Şükrü Sökmensüer'in Sason harekâtı esnasındaki şu hatırası önemli bir örnek oluşturmuştur; *"1932 Sason Mutki harekâtının yüksek derecede gizliliği vardı. Mutki'ye ani olarak girecektik. Mutki'den Sason'a geldik. Hasta yatıyordum. Bir kadın çadıra girdi. "Siz valisiniz, size bir sır söyleyeceğim" dedi. "Sizin verdiğiniz her emir ağaların, çetelerin elindedir. Buranın muhasebe-i hususiye memuru bir hediye karşılığında sırları ağalara vermiştir." Nahiye müdürü ve aynı zamanda kaymakam vekili ağalara harekâttan evvel, "Siz buradan çekilin ben sizi kurtaracağım" demişti. Bu adam kaymakam vekilidir. Şifre elindedir. Muhasebe-i hususiye memuruna hediye olarak tabanca ve kısırak verilmiştir. Bunun üzerine araştırma yaptık. Tabanca ve kısırağı bulduk. Bu adam Şeyh Sait'in erkânı harpliğini yapmıştır. Koca bir harekâtı zor duruma düşürmüştür"*(Koçak, 2010:122). Şükrü Bey'in aktardıkları da göstermektedir ki, bölgede küçük dereceli memurların bile asayişin sağlanmasında kritik etkileri olmuştur.

² Bölgedeki askerin silah gücünün sayısal azlığına önemli örneklerden birisi de "silah toplama" işlemi idi. Şeyh Sait isyanı sonrasında bölgede 30.000'i mavez olmak üzere 160.000 silah toplanmıştır. Oysa 1933 yılında bekçi ve korucuların elinde sadece 23.559 silah bulunmaktaydı. Ergün Aybars, İstiklal Mahkemeleri, İleri Kitabevi, İzmir 1995, s.289; BCA., 30.10.128.923.6/9.

2. EŞKIYALAR TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN ASAYİŞSİZLİKLER

2.1. Gasp Olayları

Fransa idaresinde bulunan Suriye'nin, Türkiye sınır bölgesi Fransa'nın izlemiş olduğu politika neticesinde güvensiz bir bölge durumuna sokulmaya çalışılmıştır.(BCA., 30.10.264.783.30) Sınır yakın alanlarda bulunan eşkiyalar Türkiye sınırına girerek soygun ve gasplar yapmışlardır.(BCA., 30.10.128.923.33;BCA., 30.10.128.923.4) Sınırdaki yapılan bu gasp ve soygunlarla ele geçirilen hayvanlar Suriye pazarlarında satılmış ve Fransız askerlerine de pay verilmiştir.(Koçak, 2010: 4) Fransız subayları sınır üzerindeki memuriyetleri sırasında bu grupları koruyarak bir yandan Türkiye'de güvensizlik ortamı yaratırken, diğer yandan da ortalama 20–30 bin lira sahibi olarak ülkelerine dönmüşlerdir.(Koçak, 2010:57;BCA., 30.10.128.923.2/3) Yaşanan bu durum I. Umum Müfettişliğinin asayiş raporların da yer almıştır. Bu dönemde gerçekleşen bazı gasp olayları ise şu şekildeydi:

Ali Beşki çetesi Kağızman bölgesinde soygun yaparak Ağrı'ya dönerken 30 Ekim 1928 gecesi güvenlik güçleri ile çatışmaya tutuşmuş ve çeteden 5 kişi ölü olarak yakalanırken çetenin gasp ettiği 3 öküz de geri alınmıştır.(BCA., 30.10.127.912.17/2) 9 Haziran 1930 günü asker elbiseli 9 eşkiya Bulanık'ın Batır köyü hayvan çobanını bağlamak suretiyle 3 kısrak gasp etmiştir. Yapılan tahkikatta bu grubun Erciş'in Haydar Bey köyünden eşkiya Nevruz'a bağlı oldukları anlaşılmıştır.(BCA., 30.10.128.920.7) Bu olaydan 2 gün sonra 11 Haziran 1930'da Çapakçur'un Uğruba yaylasında Kığı kazasının Karisini köyüne ait 104 kaçak davar yakalanmıştır. Bu kaçakları yakalamış olan jandarma refakatinde maliye tahsil memuru davaları Üçkudur yaylasına götürmekte iken önüne 15 silahlı eşkiya yollarını kesmiş ve hayvanları alarak kaçmışlardır.(BCA., 30.10.128.920.9) 15-16 Mayıs 1932 gecesi güneyde bulunan Şemmar aşireti Cizre'nin 20 kilometre güney batısında bulunan

Gerigevir köyünü abluka altına alarak köyün ağılımı gasp etmek istemiş, ancak köylünün karşı koymasıyla karşılaşmış ve geri çekilmek zorunda kalmıştır. Ancak 1 gün sonra 17 Mayıs 1932'de 600'ü geçen aşiret üyesi yine köye saldırmış, 4 saat süren çatışmada köylülerden 1 kişi ölmüştür.(BCA., 30.10.128.922.8)

Zamanla gasp olayları artarak devam etmiştir. Meydana gelmiş olan bir başka olay ise; 26 Haziran 1932 günü sınırın güney bölgesindeki Fidan ve Harisa aşiretlerine ait 300 kadar devenin Hüseyin İbni Osman tarafından kuzeye getirilerek Seyyale aşiretinden Mustafa Salih ve Hüseyin Salih, güneyin Yapsa Köyünden 600 kadar koyunu çalarak kuzeye götürdüğü Fransızlar tarafından bildirilmiştir.(BCA., 30.10.128.922.14/2) Benzer bir gasp olayı da Nusaybin bölgesinde yaşanmıştır. Nusaybin'in Alyan nahiyesinin Narinç köyünden 27 Haziran 1932 gecesi güneydeki Şemmarlı'lar tarafından buğday çalınırken köylüler tarafından görülmüş, takip edilerek bir kısmı geri alınmıştır. Aynı gecenin sabahı gümrük karakolu askerleri Alyan'ın Düpiç ile Marinci köyleri arasında devriye gezerken bir sürü halinde devenin kuzeyde otlamakta olduğunu görünce kime ait olduğunu anlamak için yaklaştıkları sırada develerin başında olan Şemmarlı'lar tarafından ateş edilmiş, meydana gelmiş olan çatışmada 1 deve telef olmuş, 7 deve de yaralanmıştır. Bu olaydan sonra Şemmarlı'lar intikam almak için 50 kişiden oluşan silahlı grup ile Düpiç köyüne saldırmıştır. Ancak Cizre'nin Ayniseri köylülerinin yardıma gelmesiyle yaşanmış olan çatışmada 1 kadın ağır yaralanmıştır.(BCA., 30.10.128.922.15) Aynı gün içerisinde güney bölgesindeki Aneze aşiretine mensup Harise kabilesinden 100 kadar atlı eşkiya kuzeye geçerek Mizar nahiyesinin Karacaviran mevkiinde bulunan İbrahim Hişnan ile Seyyale aşiretine ait 200 koyun, 400 deve ve 80 sığırı gasp ederek götürürken yaşanan çatışmanın ardından çete üyeleri bölgeden kaçmıştır. Aynı grup 1 gün sonra Hüseyin Salih'e ait 400 koyun ve gasp edilmiş olan hayvanlarla beraber güneye kaçarken Hüseyin Salih ve adamları

ile çatışma yaşamıştır. Bu çatışma esnasında Hüseyin Salih'in kendisi yaralanmıştır. Eşkîyalar Suriye topraklarına kaçmayı başarmıştır.(BCA., 30.10.128.922.14/2)

Bir diğer eşkıyalık olayı ise Harran bölgesinde yaşanmıştır. Suriyeli 6 silahlı çete üyesi Harran'ın Gercüş mevkiinde oturan Beni Mehmet aşiretinden Suveys oğlu Casımın 60 kadar koyununu götürmek üzere sınırı geçtikleri haberi üzerine bölgeye sevk edilen kuvvetler eşkıyalardan Mehmet ile Abdo adındaki kişileri silahsız olarak yakalamıştır.(BCA., 30.10.128.922.8) Bir süre sonra eşkıyalar bu sefer geniş bir grupla ev basmak için gelmişlerdir. 27 Eylül 1937 günü saat 22'de Mutki ilçesinin Muzuk köyü Perdük mahallesinde oturan Mustafa oğlu Mecid'in evine, Mutki'nin Hersan köyünden Emir oğlu Hasan, Sado oğlu İbrahim, Daus oğlu İbrahim, Kerholu Musa oğlu Abdullah, İbrahim Şevket, Şemdin oğlu Bekir, Hidi oğlu Müso, Hakkı oğlu Murat, İbrahim oğlu Hakkı, Davani oğlu İsa'dan oluşan 10 eşkıya tarafından Mecid'in başına silahla vurmak suretiyle 87985 sayılı tüfeğini almıştır. Takip amacıyla asker gönderilmiş ancak kesin bir sonuç alınamamıştır.(BCA., 30.10.105.685.41)

Bu süreçte eşkıyalık faaliyetleri içerisinde dikkat çeken bir olay ise eşkıyaların askeri kıyafetle soygun yapmaya gelmeleri olmuştur. Erüh kazasının Ladi nahiyesine bağlı Bidar köyüne 7 Ağustos 1938 akşamı saat 19'da asker elbiseli 20 kadar silahlı eşkıya gelerek Muhtar Ömer ve oğlu Süleyman'ı bağlamak suretiyle 200 lira parası ile bir miktar yiyecek kaçırmışlardır.(BCA., 30.10.105.686.19) Bu olaydan çok kısa bir süre sonra eşkıyalar Pulur bölgesini hedef olarak seçmişlerdir. 15 kadar silahlı eşkıya 1/2 Eylül 1938 gecesi Pulur'un batısındaki Gedek köyünden bir miktar davar almışlar ve Munzur kuzeyindeki Arzonik ormanı yönüne kaçırmışlardır.(BCA., 30.10.105.686.24)

Bu dönem gasp olaylarına dair çeşitli tarihlerde dâhiliye ve jandarma raporlarına yansıyan diğer olaylardan bazıları ise şunlardır; Diyarbakır'ın Dicle nahiyesi Deve geçidi civarında 10 kişilik bir yolcu

kafilesi eşkıyalar tarafından soyulmuştur.(BCA.,30.10.128.923.33)

Erzurum'dan Elazığ'a gitmekte olan 3 yolcu Palu bölgesinde eşkıyalar tarafından gasp edilmiştir. Kırgan ve Bahtiyar aşiretlerinden vergi tahsilatı yapan maliye memuru Bahtiyar aşiretine mensup kişilerce gasp edilmiştir. Siverek'in Nuhut köyü güney sınırındaki 60 eşkıya tarafından basılmış, çıkan çatışmada köylüden 3 kişi, eşkıyadan 2 kişi hayatını kaybetmiştir.(BCA., 30.10.127.912.25/2) Siverek'in Çiftlik ile Lerak köyleri arasında otlamakta olan 600 koyun 2 kişi tarafından gasp edilmiş ve çobanı da öldürülmüştür.(BCA., 30.10.127.914.32) Cizre'den Siirt'e giden sekiz kişilik yolcu kafilesi Gercüş kazasının Çelik köyü yakınlarında 7 kişiden oluşan bir grup eşkıya tarafından eşya ve paraları gasp edilmiştir. Türap oğlu İsmail ve 20 kadar adamı tarafından Rize'nin Yeniköy mahallesinde İsmail'in evi basılarak bir miktar nakit parası ve 16 adet beşi bir yerde altını gasp edilmiştir.(BCA., 30.10.127.914.12/2) Kotanlı İsa'nın kardeşi Tacettin 29 adamı ile Beyazıt bölgesinde Tuzluca'dan hareket eden bir kamyonu gasp etmiş, jandarmanın gelmesiyle kaçırmışlardır.(BCA., 30.10.127.912.23/3) İran'ın Kotür nahiyesinden sınırı geçen 60 kadar eşkıya Saray kazasının Karahisar köyünü basarak 1200 koyunu gasp etmiş, askerin müdahalesi ile 200 koyun geri alınabilmiştir.(BCA., 30.10.121.912.18/3) Ebuşişka gümrük karakoluna mensup 2 er yaklaşık 40 kişilik Arap eşkıyanın saldırısına uğrayarak bölüğe götürdükleri koyunlar gasp edilmiştir.(BCA., 30.10.127.914.3/2) Seray'ın Furcuvik köyünü İran'dan geçen 15 eşkıya köyü basmış köylülerin karşı koyması sonucu eşkıyalar geri çekilmek zorunda kalmıştır.(BCA., 30.10.128.923.4/3) Gasp olaylarında askeriyenin yapmış olduğu müdahalenin yanında askeriyenin geç kaldığı ya da geç haberdar olduğu zamanlarda bölge halkı kendi imkanları ile eşkıyalara müdahale etmiştir. Bu durum da göstermektedir ki bölge halkı yaşananlardan huzursuz olmuştur. Yaşanan gelişmeleri destekleyen halkın yanında desteklemeyenlerde bulunmuştur.

2.2. Eşkîyalar İle Yaşanan Çatışmalar

Bu dönemde yaşanan çatışmaların bazıları ise şöyledi: 26 Şubat 1926 tarihinde Ağrı Dağı eteklerinde Örtülü köyünde bulunan Biro, Haso Telli'nin kardeşlerini yakalamaya giden jandarma kuvvetleriyle grup arasında çatışma çıkmıştır. Eşkîyalar bir süre sonra Ağrı'ya kaçmışlar, yapılan askeri harekâta istenilen sonuç alınamamıştır.(BCA., 30.10.128.923.6/21) Ülke genelindeki asayîşi bozan durumlarda kimi zaman da devrim sürecine karşı gösterilen direnç etkili olmuştur. 10 Mart 1926 tarihinde Cumhuriyet ve şapka aleyhine propaganda yapan Nusaybinli Haço, sınır karakollarını basarak Midyat, Nusaybin bölgesine saldırmıştır. Bölgeye sevk edilen askeri birlikler karşısında daha fazla direnemeyeceğini gören Haço ve oğulları Suriye'ye kaçmıştır.(BCA., 30.10.128.923.24) 1 Nisan 1926'da Eruh kazasında Şeyh Abdurrahman, Eruhlu Yakup ve Karisan ağalarının kumandasında 400-500 kişilik bir kuvvet etrafa saldırıya başlamıştır. Önce Pervari daha sonra Eruh kazaları işgal edilmiştir. 10 Nisan 1926 tarihinde yapılan askeri harekâtle isyan bastırılmıştır.(BCA., 30.10.128.923.6/21) Çok kısa bir süre sonra bu defa Beytüşşebap ve Çölemerik civarında Artuşî reisi İsmail Ağa 400 kadar adamıyla Çölemerik'i kuşatmıştır. Jandarma kuvvetlerinin müdahalesi ve seyyar jandarma alayının saldırısı üzerine eşkîyaların bir kısmı yakalanırken bir kısmı ise kaçmayı başarmıştır.(BCA., 30.10.128.923.6/21)

3 Temmuz 1927 tarihinde sınırimızı geçen Ferzende, Beno ve Altın Dış idaresindeki kuvvetlerle Ağrı civarında Tuzluca'da yapılan çatışmada grubun bir kısmı imha edilmiş bir kısmı ise kaçmayı başarmıştır.(BCA., 30.10.128.923.6/23) Eşkîya grupları kimi zamansa karakol baskınları yapmışlardır. Nitekim 24 Haziran 1930 tarihinde Seyit Resul ve Mahmut isimdeki eşkîyanın emrinde bulunan gruplar Erciş mıntıkasındaki 5. Seyyar kuvvetlere saldırıda bulunmuştur. Bu baskında alaydan bazı asker esir edilirken bir kaç subay da şehit edilmiştir. Bunun üzerine yapılan askeri harekâta çete tamamen yok

edilmiştir.(BCA., 30.10.128.923.6/24) Benzer şekilde eşkîyalar köy basarak bölgeyi kontrollerinde tutmaya çalışmıştır. 21 Nisan 1931'de Süphan Dağı civarında Şeyh Cüneyt ve Kolihan oğlu Bekir idaresinde 100 kişilik çeteye Zeylan'ın Şehir Pazar köyünde çatışma yaşanmış çatışmalara daha fazla dayanamayan çete üyeleri kaçmak zorunda kalmıştır. Kaçan eşkîyalar ise güney sınırından Suriye'ye geçmişlerdir. Bu olayın meydana gelmiş olduğu sırada; Muş, Erzurum ve Van bölgelerinde eşkîyalık yapan Alican çetesi ile Tevfik Bey müfrezesi arasında yaşanan çatışmada Alican öldürülmüş ve çete üyelerinden kaçabilenler güney sınırından geçerek kaçmışlardır. Seyithan çetesi 30 kişilik bir grup ile 3 Mayıs 1931'de Muş'un Molla ve Nusret köyünü basarak bölgede eşkîyalık yapmaya başlamıştır. Ayrıca Erzurum, Kars ve Beyazıt illerinde de 1 ay boyunca faaliyette bulunmuşlar fakat yapılan askeri harekâtle çete etkisiz hale getirilmiştir. Ayrıca Erzurum, Erzincan bölgelerinde faaliyet gösteren Aliko ve Topal Hüseyin çeteleri ile yapılan çeşitli çatışmalar neticesinde Topal Hüseyin ve çete üyelerinin çoğu öldürülmüştü. Ramazan çetesi ise Urfa bölgesinde faaliyette bulunmuştur, üzerine yapılan askeri harekâta çete üyelerinin bir kısmı Suriye'ye kaçtığı için kesin bir sonuç alınamamıştır.(BCA., 30.10.128.923.6/25)

Eşkîyalık olaylarında önemli yere sahip olan olaylardan birisi de Şeyh Sait isyanının yankıları olmuştur. Şeyh Sait isyanında önemli bir etkiye sahip olan Şeyh Hüseyin hakkında tutuklama kararını yerine getirmek için bölgeye giden askerlere 20 Haziran 1931 günü Kolhas köyünde ateşle karşılık verilmiştir. Şeyh Hüseyin etrafına topladığı 50-60 kişilik bir kuvvetle çatışmaya girmiş, Ekrek köyünde çatışma yaşanmış çete üyelerinin birçoğu öldürülerek etkisiz hale getirilmiştir. Bunun üzerine etkisi kırılan Şeyh Hüseyin 18 Şubat 1932 günü sağ olarak ele geçirilmiştir. Şubat 1932 tarihinde Ağrı Dağı'nda toplanmaya başlayan Şeyh Resul, Abdülhalef Feto ve Faris çeteleri etkisiz hale getirilmişti. Ayrıca Diyarbakır

bölgesinde uzun süreden beri eşkıyalık yapan Şeyh Abdürrahim üzerine yapılan takibatta diğer çeteler ile birleşmişti. Ancak bir süre sonra Seyit Rıza'nın oğlu Şeyh Hasan ve Damadı Topal Ahmet teslim olmuştu.(BCA., 30.10.128.923.6/20-31) Yine Şeyh Sait isyanına bağlı olarak Nisan 1932 günü Palu bölgesinde Şeyh Sait'in kardeşi Şeyh Abdürrahim'in yanında bazı mahkûmların olduğu jandarma tarafından haber alınmıştır. Bunun üzerine bölgeye giden jandarma kuvvetlerine Sırım köyünde ateşle karşılık verilmiştir. Grup kaçamayacağını anlayınca güneye kaçmıştır. Eşkîya grupları ile kimi zaman büyük çatışmalar meydana gelmiştir. Ekim 1932'de İniza Aşireti silahsız Harran Ovası köylülerine saldırmış, köylülerin Urfâ'daki jandarmaya haber vermeleri üzerine bölgede eşkıyalar ile çarpışma başlamış ve sonuçta İniza aşiretinden 11 kişi ölü, 20 kişi yaralı ve 20 kişi de sağ olarak ele geçirilmiştir.(Akşam, 6 Ekim 1932)

Eşkîyalık olayları yalnızca Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde değil İç bölgelerde de görülmüştür. Nitekim Ankara, Yozgat, Kırşehir bölgesinde eşkıyalık yapan Kara Haydar ve adamları alınan önlemler neticesinde 12 Ekim 1931 tarihinde 17'si ölü olmak üzere etkisiz hale getirilmiştir.(BCA., 30.10.128.923.6/26) Ancak kimi zaman çatışmalarda güvenlik güçleri de önemli kayıplar da vermiştir. Kars'ın Digor nahiyesi bölgesinde eşkıya ile yaşanan çatışmada sınır bölük komutanı Yüzbaşı Mahir Efendi ve iki asker şehit olmuştur. Eşkîyalarla çıkan çatışmalarda jandarma, muhafaza memurları şehit olmuştur. Dâhiliye ve jandarma raporlarına çeşitli tarihlerde yansıyan ve memurların şehit olduğu bazı olaylar ise şu şekildeydi: Mardin'de Koçhisar'ın Pirmir köyü civarında kaçakçılarla gümrük memurları arasında meydana gelen çatışmada muhafaza memuru Eşref Efendi şehit olmuştur.(BCA., 30.10.127.914.10) Ludi nahiyesinin Resina köyü yakınlarında eşkıya olduğu haberini alan jandarma müfrezesi harekete geçmiş, Resini ile Reşina köyleri arasında pusuya düşmüş ve 2 şehit 2 yaralı vermiştir.(BCA.,

30.10.128.920.3/4) İran'dan geçen 70 kişilik eşkıya gurubu ile Körican sınır karakolu arasında çıkan çatışmada 1 jandarma askeri şehit, 2 nizamiye eri yaralanmış ve 1 asker eşkıya tarafından esir edilmiştir.(BCA., 30.10.127.914.9/2)

2.3. Eşkîyalar Tarafından Yol Kesme Olayları

Eşkîyaların asayişsizliklerinden biride yol kesme olayları olmuştur. 18 Kasım 1929 günü Muradiye tahsildarı Mahmut Efendi kız almak için 20 kişilik bir kabile ile Noşar köyüne gitmiş dönüşlerinde Kör Hüseyin oğlu Nadir ve Süslü Abdullah'ın idaresinde 56 kişiden oluşan çete Han gediğinde kabileyi pusuya düşürmüştür. Çıkan çatışmada ilk ateşte tahrirat kâtibi Rıfat ve bekçi Yakup, jandarma takım kumandanı Salih oğlu Yakup Çavuş şehit olurken tapu memuru Ahmet ise yaralanmıştır. Eşkîyalar gelini yanında bulunan 2 kadını, 4 silah, at ve birkaç kişinin elbisesini gasp ederek kaçmışlardır. Olaydan 2 saat sonra haberdar olan Muradiye kaymakamı takip başlatmıştır. Eşkîyalar çekilme esnasında Noşar köyünde bulunan 4 asker ile 2 saat çatıştıktan sonra gecenin karanlığından faydalanarak sınırı geçmişlerdir.(BCA., 30.10.128.917.42) Benzer şekilde 11 Temmuz'da İran sınır komisyonu reisi Kaymakam Nusretullah Han ile Yukarı Belesor'da meydana gelen görüşmeler sonrasında İranlılar tarafından oluşturulan 15'e yakın İran milisi dönüş yapmakta olan Kazımpaşa Kaymakamı, Jandarma Kumandanı ve Hudut Yüzbaşısından ve 15 süvariden oluşan heyete, Türk sınırına 5 kilometre mesafedeki dereden çıkarken Nazarbey ve Beyzade derelerini tutan 150 kişilik atlı eşkıyanın ateşine maruz kalmıştır. 1 saat kadar süren çarpışma sonrasında heyet kayıp vermeden kurtulmuştur.(BCA., 30.10.105.684.27) Eşkîyalar kimi zaman da posta memurlarının yollarını kesmişlerdir. Ovacık'tan hareket eden postaya koruma verilen 2 jandarma dönüşlerinde yol üzerinde öldürülmüşlerdir. Olaydan sorumlu oldukları tespit edilen Maksut aşiretine bağlı Hıdır oğlu Yeşil ile Büyük köyden Rıza oğlu Hasan ve bunlara

gözcülük yapan Ali oğlu Dursun yakalanmıştır.(BCA., 30.10.128.923.4) Yol kesme olayı eşkıyalar tarafından çok sık kullanılan bir yöntem olmamıştır. Meydana gelmiş olan yol kesme olaylarıyla bölge halkının güvenli bir şekilde seyahat etme hakkı gasp edilmiştir.

3. EŞKIYALARIN ETKİSİZ HALE GETİRİLMESİ İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR

Eşkıyaların etkisiz hale getirilmesi için jandarma güçleri imkânları dâhilinde önemli çalışmalar yürütmüştür. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yoğunlaşan eşkıya ve çete faaliyetleri, kimi zaman 2 yıldan fazla güvenlik güçlerini uğraştıran olayları da meydana getirmiştir. 9 jandarma askerini şehit eden Zaza Hüseyin, 2,5 yıl sonra yakalanabilmiştir.(BCA., 30.10.128.923.2) Jandarma tarafından yürütülen takip sonucunda Ağrı bölgesinde, Şeyh Mustafa çetesi; Erzurum, Kars, Muş, Beyazıt bölgesinde, Seyit Han çetesi; Süphan Dağı bölgesinde, Şeyh Cüneyt çetesi; Kadirli bölgesinde Kıcı Kırık Ali çetesi; Muş, Van, Erzurum bölgesinde, Alican çetesi etkisiz hale getirilmiştir.(BCA., 30.10.128.923.6)

Eşkıya faaliyetleri, Doğu Bölgesinde olduğu kadar İç Anadolu, Ege ve Karadeniz'e kadar ulaşmıştır, bu bölgelerde de asayiş sorunlarına neden olmuştur. 1929 yılında yapılan askeri harekâtlarla(BCA., 30.10.127.914.24) Rize, Trabzon, Gümüşhane bölgesinde Nusret, İsmail, Koço, Sürmeneli Ahmet çeteleri; Tokat bölgesinde Beydağlı İzzet çetesi; Kırşehir, Aksaray, Konya, Ankara bölgelerinde etkili olan İlyas çetesi; Burdur, Muğla, Denizli, Antalya bölgelerinde asayişsizliklere neden olan Katil Rıza çetesi; Konya, Afyon, Karahisar, Isparta'da faaliyet gösteren Nedim çetesi etkisiz hale getirilmiştir.(BCA., 30.10.128.923.6/23) Eşkıyalık faaliyetlerinde asker kaçaklarının da etkisi olmuştur. 26 Ocak 1935'te Reşadiye bölgesinde bulunan Hirbetav köyüne yapılan baskında; soygundan suçlu Batuş köylü Hüseyin oğlu Osman ile cinayet suçlusu Hirbetav

köyünden Hüseyin oğlu Hasan ve 20 asker kaçağı 2 silahı ile yakalanmıştır.(BCA., 30.10.105.685.3)

Ceza evinden kaçan eşkıyaların etkisiz hale getirilmesi için de askeri harekât düzenlenmiştir. 19 Temmuz 1935 günü tutuklu bulunduğu Hasankale ceza evinden kaçan 6 kişi Şorikli Hasan çetesi mensuplarından 2 kişi ile birleşerek yeniden bir çete oluşturdukları haber alınmıştır. Takiplerine çıkarılan askerler ile yaptıkları çarpışmada 2'si ölü olmak üzere toplam 5 kişi ele geçirilmiştir. Çarpışmada kaçmayı başaran Kahkik köyünden eşkıya Ali Mendil oğlu Tefik de Hınıs jandarması tarafından ölü olarak ele geçirilmiştir.(BCA., 30.10.116.805.3)

Eşkıyaların etkisiz hale getirilmesinde Irak hükümeti ile işbirliği yapılmıştır. Irak Hariciye nezareti Bağdat Elçiliğimize yolladığı bir notada Halil Hoşabi çetesi ile 13 Mart 1936 tarihinin akşamında Araşki'nde meydana gelen çatışmada çete lideri Halil Hoşoy ve yanındaki adamları öldürülmek suretiyle etkisiz hale getirilmiştir. Böylece Irak-Türkiye sınırında uzun süreden beri devam eden eşkıyalık faaliyetleri de son verilmiştir. Bu durum üzerine Irak Hükümeti Türk Hükümeti'ne vermiş olduğu destek için teşekkür etmiştir.(BCA., 30.10.259.744.19) Eşkıyalar kimi zaman da kendileri teslim olmuşlardır. 3 yıla yakın Erzurum, Erzincan, Muş ve Bingöl bölgesinde birçok asayiş sorunu yaratan Şorikli Hasan ve 2 kardeşi güvenlik güçlerine teslim olmuştur.(BCA., 30.10.105.685.12)

Bütün bu süreçte yapılan müdahalelere rağmen arazinin doğal yapısından faydalanan gruplar tamamen etkisiz hale getirilememiş ve önlemler buna yönelik yoğunlaştırılmıştır. Jandarma, eşkıya takibinde seyyar birliklerini geçiş noktalarına koymak suretiyle arazinin geçiş noktalarını kapatmaya çalışmıştır. Bununla ilgili Üçüncü Umum Müfettişlik bölgesi dahilinde Erzurum-Gümüşhane arasında bulunan Aşkale ile Bayburt arasındaki Kop Geçidi'nde 25 piyade, Gümüşhane-Kelkit civarında 25 piyade, Erzincan-Refahire'de 20 süvari, Çardaklı Boğazı'nda 25 piyade,

Kemah'ta 60 süvari ve Kemah Boğazı'nda 50 piyade, Erzurum-Pülümür yolu üzerinde 40 süvari, Erzurum-Yavi'de 15 süvari, Çullu'da 25 süvari, Hasankale'de 25 piyade, Horasan civarında 15 süvari, Velibaba geçidinde 25 piyade, Aras civarında 25 piyade, Teşekilyas'ta 25 süvari, Ağrı-Tutak'ta 25 süvari, Patnos'ta 25 süvari, Eleşkirt'te 25 piyade, Diyadin'de 25 piyade ve Tuzluca'ya 20 süvari yerleştirilmiştir.(BCA., 30.10.714.64.9;Koçak, 2010:170) Çalışmalar askeriye ve devlet tarafından titizlikle yürütülmüştür. Alınmış önlemler ve yapılmış olan çalışmalar sırasında Gerek sınırda gerek ise bölgede halkında yardımlarına başvurulmuştur.

4. EŞKİYALIK FAALİYETLERİNE KARŞI ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

Eşkîyalığın engellenmesindeki önemli yaklaşımlardan birisi askeri önlemlerdi bu bağlamda eşkıyaların kış döneminde saklanmalarını engellemek için 1933-34 döneminde yapılan baskınlarda iyi sonuçlar alındığı için 1935 yılında da bu yönde çalışmalar yapılması istenmiştir. Bu bağlamda yapılan baskınlarda Amasya'da Kara Haydar çetesi, Bayazıt'te Feyzullah çetesi ele geçirilmiştir. Yine bu amaçla 21 Şubat 1935 günü Cizre'de yapılan baskında 1930 senesi soyguncularından Vehebler Köyünden Fettah oğlu Esat ile Mehmet oğlu Hasan'ın ve 1931 senesi cinayet suçlularından Diki Köylü Kasım oğlu Ömer, Ferik oğlu Aziz, Ömer oğlu İbrahim, Desti oğullarından Musa ve Sadullah ve oğulları Hurşit Mehmet ve Ahmet ve Memu oğlu Halef ve Halef oğlu Ferho ve Fil Köyünden de Delu oğlu Ali ve Hurat oğlu Hasan yakalanmıştır.(BCA., 30.10.105.685.3)

Eşkîyalık olaylarına çözümü için görülen diğer bir seçenek ise bu grupların farklı bölgelere iskân ettirilmesi olmuştur. Ankara, Yozgat, Kırşehir bölgesinde eşkıyalık yapan ve son zamanlarda faaliyetlerini arttıran Kara Haydar çetesinin eşkıyalıklarını engelleyebilmek için 1924 yılında Çiçek Dağı kazalarından gelerek Kediler köyünde emvali metrukeye ait araziye yerleşen 17 hane ve 94 nüfustan

oluşan ailelerin dağıtılmasına karar verilmiştir. Buna göre 9 hane ve 44 nüfus tekrar Çiçek Dağı kazası ve köylerine Kara Haydar ve Genç oğulları ailesini oluşturan 8 hane ve 50 nüfus ise ayrı ayrı köylere dağıtılmak üzere Afyonkarahisar'a gönderilmesine karar verilmiştir.(BCA., 30.18.12.23.63.19)

Benzer şekilde Ağrı ve Muş vilayetlerinde adam öldürüp soygunculuk yapan Feyzullah ve kardeşi Hamit çeteleri ile birlikte eşkıyalık yapan, subay ve erlerimizin ölümüne sebebiyet veren silahları ile teslim olmak zorunda kalan Hasankale Kazasının Karayazı nahiyesine bağlı Karasu Köyünden Selim oğlu Zeki ve Ali oğlu Sadık ve bunlara yataklık eden Teco köyünden Mahmut oğlu Taşdan Budak ve Mahmut kızı Besran'ın serbest bulunmaları, bölgede güvenlik için olumsuz etki yaratacağı gerekçesi ile aileleri ile birlikte Manisa, Denizli ve Muğla vilayetlerine dağınık olarak iskân edilmelerine karar verilmiştir.(BCA., 30.18.12.76.48.18) Kimi eşkıyalar ise casusluk şüphesi ile başka bölgelere nakil edilmiştir. Hoybun Cemiyeti'nin üyesi olup firari Haco adındaki şahsın akrabası olan ve Fransızlara casusluk yapmasından şüphe edilen Midyatlı Şerif Mahruz'un Tekirdağ vilayetinin Malkara kazasına nakil edilmesine karar verilmiştir.(BCA., 30.18.12.48.64.12)

Bu doğrultudaki önemli adımlardan birisi de Hatay'da bir istihbarat ağının kurulması olmuştur. Hatay'a komşu olan bölgelerden Hatay'a yapılacak geçişi engellemek için Antakya İstihbarat Amirliği'ne bağlanmak üzere "yuvabaşı" olarak tabir edilen istihbarat merkezleri kurulmasına karar verilmiştir. Bu amaçla 1 tane İskenderun'da, 2 tane Suriye'de, 1 tane Lazkiye sınırı karşısında olmak üzere sınıra yakın 4 tane istihbarat noktası kurulmuştur. Bu istihbarat ağının Türkiye içerisinde uzantılarını sağlamak için 9 tane de yerli istihbarat noktası oluşturulmuştur. Ayrıca Antakya'da istihbarat ağının kurmaya memur edilen Cemil Ülgen'e yardımcı olması için Gümrük Muhafaza mürettebatı yaya memurlarından 2559 sicil numaralı

Medet Lobut ile 493 sicil numaralı Hüseyin Yüksel görevlendirilmiştir.(BCA., 30.18.12.124.61.4)

Bir diğer önlem ise; sınır komşusu olan ülkelerin güvenlik önlemlerine bakışı olmuştur. Bu konuda Suriye'deki Fransız otoritesi Türk tarafının çıkarlarından uzak duruş sergileyebilmiştir. Bu duruma karşı İçişleri Bakanlığı'ndaki yaklaşım ise Suriye'deki hâkim otoriteden askeri emniyet gibi iktisadi emniyetin de sağlanmasının istenmiştir. Örneğin; Resul, Akit, Haco, Şahin oğulları, Nuh, Melik Ahmet, Dirikli İlyas, Cemil Paşa oğulları gibi hem çetecilik hem de kaçakçılık yapan kişiler ile sınır ötesindeki Kamışlı'da Taşnak Cemiyet başkanlarından ve kaçakçılardan Eczacı Samoel, Hasip, Sehirdiryar; Akçakale'de Ekber Ekbercan; Arappınarı'nda Ohannes Taşcıyan gibi kişilerin sınırdan uzaklaştırılmalarının istenmesi önemli görülmüştür.. Bu gruplar hem sınırlarımızın emniyetini bozmakta, hem de kaçakçılığı siyasi suikastlara alet etmişlerdir. Siyasi propagandalarla yanlarına çekemedikleri ağaları, aşiret reislerini ve nakliyecileri kaçakçılığa alıştırarak kendilerine bağlamaya çalışmışlardır. Bu durumu kaçakçıları devlet kuryelerine düşman duruma getirmiş ve güney sınırındaki Taşnakların propaganda aracı haline gelmeleri tehlikesini de ortaya çıkarmıştır. (BCA., 30.10.180.244.6/26)

Güney sınır bölgesinde oluşan asayiş sorunlarının çözümü için askeri arayışlarının yanı sıra ekonomik önlemler de alınmıştır. Bu bağlamda Tunceli'de, İnhisar Vekâlet'inden(Tekel Bakanlığı) getirilen hendek tütün tohumları ektirilerek numune tarlaları meydana getirilmiş, halka tütün ekim ve yetiştirilmesini öğretmesi için 2 uzman görevlendirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonuç vermiş ve 1936 yılında bir önceki yıla göre 20.000 kilo iyi cins tütün elde edilmiştir. İnhisar Vekâleti de bu girişime ekonomik katkı sağlayarak tütünleri yüksek fiyattan satın almıştır. Tütün ve pamuk gibi tarım ürünlerinin yetiştirilmesi için çok işçiye ihtiyaç duyulması ve maddi getirisinin yüksek

olması gibi etkenler halkı eşkıyalığa yöneltmekten alkoymak ve geniş kitlelere maddi getiri sağlamak için önemli bir politika olarak görülmüştür. Sorunun çözümü için etkin sonuç bölgenin temizlenmesi, aşiretlerin bölgeden uzaklaştırılması ve bölgedeki ekonomik kalkınmasının sağlanması ile gerçekleştirilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışma kapsamında örneklemi oluşturduğumuz arşiv belgeleri göstermektedir ki, Osmanlı Devleti'nden süregelen eşkıyalık faaliyetleri Cumhuriyet'in ilk yıllarında da etkin bir şekilde devam etmiştir. Anadolu'nun birçok yerinde faaliyette bulunmalarına karşın eşkıyalar, genellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri ile İç Anadolu'da yoğunluk kazanmıştır. Eşkıyaların çeşitli nedenlerle yarattıkları olaylar ülkenin ve şehirlerin sosyo-ekonomik yapısına ciddi zararlar vermiştir. Bölgede bulunan aşiretlerin ekonomik, siyasi, kültürel birçok nedenle devlet aleyhtarlığına yatkın gurupları da etki altına alarak alternatif bir güç olmaya çalışması, bundan dolayı bu faaliyetlere destek vermesi, durumun kontrol altına alınmasını zorlaştırmıştır. Aşiretlerin yanında dış kaynaklı verilen destekler de eşkıyaları cesaretlendirmiştir. Özellikle Fransız askerlerin Suriye sınırında para karşılığı eşkıyalara yapmış olduğu yardımlar gözden kaçmamıştır. Eşkıyanın faaliyetlerinde daha çok gasp ve yol kesme olaylarına rastlanılmıştır. Eşkıyalık faaliyetlerinin bu denli artmış olmasında sosyal, ekonomik ve coğrafi etkenlerin ön planda olduğunu görmekteyiz. Müdahale sırasında çıkan çatışmalarda can kayıpları yaşanmıştır. Eşkıyalar yöre halkına zararlar vermişlerdir. Bu zararlar devlet tarafından karşılanmıştır. Devletin ekonomik ve siyasi gücü ile orantılı olarak eşkıyalık faaliyetleriyle mücadele edilmiştir. Bu konuda karakollar ve gümrük muhafaza müdürlükleri stratejik bölgelerde bulunan sınır güvenliğini sağlama konusunda temel birimleri oluşturmuştur. Ayrıca sınır

ülkeleriyle iş birliği yapılarak önlemler alınmıştır. Bölge halkının ekonomisinin iyileştirilme çalışmaları yapılarak da insanları eşkıyalıktan uzak tutulmaya çalışılmıştır. Devlet, bu bölgelerde yaşanan asayiş sorunlarının tespitinde ve çözümünde yerinde uygulamalar yapmıştır. Devlet, idari gücünü ülkenin en küçük yerleşim merkezlerine dahi ulaştırmaya

çalışmıştır. Böylece yaşanan sorunların çözümü hususunda tek yönlü bir yaklaşım sergilenmemiştir. Buna rağmen sorunun tarihsel süreçte kökleşmiş olmasından dolayı alınan önlemler ve yapılan çalışmalar sorunu nihai çözüme kavuşturamaya yetmemiştir. Alınan önlemler eşkıyalığı tamamen sonlandırmış olmasa da ciddi manada azaltılmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

1. AYBARS, E.(1995). İstiklal Mahkemeleri, İleri Kitabevi, İzmir.
2. HOBSBAWM, E.J.(1997). Eşkıyalar, Avesta Yayınları, İstanbul.
3. KOÇAK, C. (2010). Umumi Müfettişlikler(1927-1952), İletişim Yayınları, İstanbul.
4. Umumi Müfettişler Konferansında görüşülen ve Dâhiliye Vekâletini ilgilendiren işlere dair toplantı zabıtları ile rapor ve hulasası, Başvekâlet Matbaası, Ankara 1937.

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

BCA., 30.10.128.920.6/1.

BCA., 30.10.127.914.3/2.

BCA., 30.10.128.920.6/2.

BCA., 30.10.127.914.9/2.

BCA., 30.10.127.914.12/2.

BCA., 30.10.128.922.14/2.

BCA., 30.10.261.755.15/2.

BCA., 30.10.127.912.17/2.

BCA., 30.10.127.912.25/2.

BCA., 30.10.128.923.2/3.

BCA., 30.10.128.923.4/3.

BCA., 30.10.121.912.18/3.

BCA., 30.10.127.912.23/3.

BCA., 30.10.128.912.25/3.

BCA., 30.10.128.923.2/4.

BCA., 30.10.128.923.3/4.

BCA., 30.10.128.923.4/4.

BCA., 30.10.128.923.4/2-6.

BCA., 30.10.128.923.4/6.

BCA., 30.10.128.923.6/20-31.

BCA., 30.10.128.923.6/21.

BCA., 30.10.128.923.6/24.

BCA., 30.10.128.923.6/25.

BCA., 30.10.128.923.6/26.

BCA., 30.10.128.923.6/9.

BCA., 30.10.264.783.30.

BCA., 30.10.128.923.33

BCA., 30.10.128.923.43.

BCA., 30.10.128.920.7.

BCA., 30.10.128.920.9.

BCA., 30.10.128.922.8.
BCA., 30.10.128.922.15.
BCA., 30.10.105.685.41.
BCA., 30.10.105.686.19.
BCA., 30.10.105.686.24.
BCA., 30.10.127.914.32.
BCA., 30.10.127.914.27.
BCA., 30.10.105.685.20.
BCA., 30.10.105.685.33.
BCA., 30.10.128.923.6.
BCA., 30.10.128.923.24.
BCA., 30.10.127.914.10.
BCA., 30.10.128.920.33.
BCA., 30.10.128.917.42.
BCA., 30.10.105.684.27.
BCA., 30.10.128.923.4.
BCA., 30.10.128.923.2.
BCA., 30.10.128.923.6.
BCA., 30.10.127.914.24.
BCA., 30.10.105.685.3.
BCA., 30.10.116.805.3.
BCA., 30.10.259.744.19.
BCA., 30.10.105.685.12.
BCA., 30.10.714.64.9.
BCA., 30.10.105.685.2.
BCA., 30.10.105.685.3.
BCA., 30.18.12.23.63.19.
BCA., 30.18.12.76.48.18.
BCA., 30.18.12.48.64.12.
BCA., 30.18.12.124.61.4.